

Antoni Vila Arrufat, pintor muralista

per Francesc Fontbona

Ara per ara, Antoni Vila Arrufat és el patriarca de la pintura catalana. I aquesta no és una qüestió purament d'edat, sinó basada en raons molt més sòlides. Vila, que és el president de la secció de pintura de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, és també un dels pintors més complets que ha donat aquest país i és, alhora, en tota els sentits de la paraula, un clàssic. Clàssic en el sentit de perfecte formalment, clàssic en el sentit d'arrelat en una tradició de l'art occidental que s'emmiralla en la Itàlia renaixentista i pre-renaixentista, i clàssic en el sentit d'artista que per la complexitat i contundència de la seva obra esdevé una fita gairebé intemporal de la pintura d'aquest país i un model humà de professional de l'art.

Vila Arrufat, deia jo ara, que és un pintor complet, i aquesta és una característica que només cal veure la seva obra per a corroborar-la. Ha estat mestre, i en una època que l'ensenyament acadèmic viu una ja llarga crisi, ell ha estat mestre respectat i admirat pels seus deixebles. I ha estat i és dibuixant, gravador, pintor de cavallet i pintor muralista, i en tots aquests camps s'ha destacat, lluny, doncs, de la figura -d'altra banda ben licita- de l'especialista.

De totes aquestes facetes de la seva rica personalitat se'n parla en les planes d'aquest número de "Quadern". A mi m'ha correspost glossar-hi la personalitat del Vila muralista, sobre la qual ja em vaig estendre més àmpliament al catàleg de l'exposició antològica que l'Ajuntament de Barcelona va dedicar a l'artista l'estiu del 1984. Per als detalls de la seva trajectòria en aquest camp em remeto a aquell escrit meu i així ara podré sintetitzar millor l'obra del Vila pintor mural centrant-me, només, en les seves obres més importants.

En el Vila muralista podríem destriar ben bé cinc etapes que ja apareixen consignades al meu treball esmentat, a les quals ara, però, podem afegir-hi un pròleg que en el moment d'elaborar aquell estudi m'era desconegut. Es tracta d'un primer assaig molt reeixit de mural destinat al menjador de la casa Figueras-Oliver de Sabadell, avui desapareguda però que per sort hom en pogué arrancar i fixar els temes que el composaven en bastidors. L'obra és de 1921, d'una època que l'artista acabava de tornar de París però no havia anat encara a Itàlia. És un conjunt molt interessant voluntàriament decorativista, integrat per gerres i cistelles de flors,

putti i ocells autòctons i exòtics. És, possiblement, la primera obra d'envergadura en la qual Vila s'acosta a l'estètica del Noucentisme madur, però la interpreta amb colors vius, sobre un fons general blau, i amb un to lleugerament irònic. Certes referències al tema bàquic, pròpies d'un menjador al qual estaven destinats els murals, poden ser un ressò dels famosos murals, també, que Xavier Nogués havia fet cinc o sis anys abans per al celler de les Galeries Laietanes de Barcelona, però sense que hi hagi tanmateix cap mena d'influència estilística d'aquell conjunt (aleshores molt freqüentat per un públic d'artistes) sobre el que realitzà Vila.

És curiós que la frescor i la valentia d'aquests primers murals fins ara ignorats d'Antoni Vila Arrufat no tingués una immediata continuïtat. Als murals de la seva primera etapa coneguda, el seu estil seria encara tímid. Són obres posteriors al 1925, com el desaparegut altar de Sant Roc i Sant Sebastià a l'església de Sant Fèlix de Sabadell (1925-27) o l'encara subsistent altar de la Mare de Déu de Montserrat a la Puríssima de la mateixa ciutat (1925-29). Sembla com si l'enorme impressió que causaren en el pintor les obres clàssiques co-

negudes a Itàlia haguessin frenat la lliure creativitat que s'endevinava en aquell conjunt de can Figueras. La tradició de l'art religiós català recent, personificada pels grans noms del Cercle Artístic de Sant Lluc- Llimona, Baixeras, Vilàs- segurament pesà en l'ànim d'aquell Vila Arrufat que encara feia les seves primeres passes com autor d'aquell gènere.

Vila, però, es trobaria a si mateix com a muralista el 1930, en la que seria la seva segona etapa en aquest camp. Va ser a la seva magistral realització -malauradament també destruïda- de l'altar de la Pietat de l'església de Sant Vicenç de Jonquieres, a la Creu Alta de Sabadell. Era una obra patètica però serena, de la qual, per sort, en queden els esbossos i els cartrons; allà hi aflora, ben assimilada, la influència italiana de Botticelli i Tura, però també la de Van der Weyden, en una composició en la qual, malgrat la seva estudiada artificiositat, un profund sentiment de fons hi és plenament patent.

Un Noucentisme joiós tornava a aparèixer en la decoració de can Pich i Pont de l'Avinguda de la República Argentina de Barcelona (1931), al fresc, cosa que perfila ben clarament una dualitat evident en l'obra mural de Vila: gravetat en la seva obra sacra, i vitalitat en la profana.

Dins la mateixa etapa cal destacar l'altar del Santíssim de la parròquia de la Trinitat de Vilafranca del Penedès (1935), que ve a representar una mena de síntesi entre els dos pols d'aquella dualitat a què he fet referència: malgrat ser una obra religiosa, l'autor gosa ja tractar-la amb l'alegria que fins aleshores era només patrimoni de les seves realitzacions profanes. Tècnicament aquesta obra significà també un pas més enllà en el domini de la clàssica tècnica del fresc, en la qual Vila ja havia treballat igualment en el mural de la Creu Alta.

La tercera etapa del Vila Arrufat muralista correspon ja a la immediata postguerra espanyola i té com a màxims exponents el vast conjunt, de tema angèlic, de l'absis de l'església del Sant Esperit de Terrassa (1941-44), també al fresc, i al presbiteri del Santuari de la Salut de Sabadell (1944-52), fet en la mateixa tècnica.

La quarta etapa s'inicià amb una obra singular en la qual l'artista gaudí d'una llibertat fins aleshores mai no tingué per ell. Era la decoració de la capella major de la parroquial de Sant Sebastià de Montmajor (1945-50), el poble on l'artista està familiarment i vitalment més vinculat. Allò no respon a

Els àngels us fan companyia;
les plomes de les ales us darien per coixí
brodat amb l'or de la posta
i el verd pàl·lid del matí.

cap comanda sinó a una voluntat pròpia d'enriquir artísticament la seva església enterament al seu gust. Així pogué experimentar amb èxit una variant del fresc en la qual el suport no era ja guix tendre, sinó un estuc de color terrós que permetia no sols unificar el fons de tota la composició sinó també pintar-hi a sobre amb un esperit més proper al de la pintura a l'oli que no al del fresc convencional. El conjunt resulta així menys clar que els anteriors, però en canvi més ric en matisos cromàtics.

D'ara és també un important conjunt profà, els murals per a la Sala de Música de la Casa Bartomeu, a Barcelona, avui Centre Musical de la Generalitat de Catalunya. És una obra de 1947-48 de temàtica mitològica i musical que constitueix una clara continuïtat amb el món cultural del Noucentisme, el qual li donà en aquell moment històric de la

postguerra franquista un to d'afirmació de les arrels d'una Catalunya aleshores oficialment marginada i combatuda. Aquesta no era ja una obra al fresc sinó pintada sobre tela enganxada a la paret. Vila, però, en aquest període encara realitzà al fresc una última obra, l'altar del Santíssim de l'església de la Puríssima de Sabadell (1952-53), ben a prop físicament d'aquella obra primerenca a la qual ja he al·ludit.

L'última etapa del Vila-Arrufat muralista es caracteritza per una voluntat de l'artista d'adequar el seu estil a tendències més modernes sense però deixar de ser essencialment el Vila de sempre. Això és ben evident a les pintures de la nau del Santuari de la Salut de Sabadell (1958-62) que esdevingué així un excel·lent compendi de l'obra pictòrica de l'autor que ja hi havia pintat, com s'ha vist abans, el presbiteri. Les noves

pintures són molt més esquemàtiques que les antigues i recullen passatges de la història religiosa de Sabadell; en algunes d'elles l'autor juga amb un cert constructivisme i no rebutja la possibilitat de convertir el tema industrial, tan consubstancial amb la vida de la ciutat, en motiu estètic.

La història de Barcelona seria el motiu de la seva última gran obra, la decoració de la Sala de la Ciutat a l'edifici de l'Ajuntament de Barcelona (1962-65) que realitzà en pintura acrílica. Novament apareix aquí un concepte esquemàtic on s'accentua l'estilització dels motius representats demostrant que aquell Vila que ja vorejava la setantena d'anys tenia encara la inquietud de buscar noves fórmules en lloc de limitar-se a repetir els esquemes seus acreditats.

En definitiva l'obra mural d'Antoni Vila-Arrufat constitueix un conjunt molt ampli i valuós del que només n'he destacat algunes peces cabdals. Entre les que he omès, però, hi ha realitzacions de menys envergadura ubicades als Estats Units o a l'Argentina, cosa que ens mostra com l'obra d'aquest gènere de Vila pot ser "exportable". Tanmateix en Vila és, abans que altra cosa, un artista plenament arrelat al seu país, i la seva obra no sols és majoritàriament pensada per ell sinó que és altament representativa d'un idealisme molt típic de l'art català del seu temps, del qual en Vila-Arrufat és, sens dubte, un dels seus indiscutibles definidors. Ell i en Josep Obiols, el seu estricte coetani que morí tanmateix sense haver pogut culminar una carrera tan llarga com en Vila són, sens dubte, els dos grans muralistes de la Catalunya del Noucentisme pervivent. Vila i Obiols són els creadors d'una tipologia que ja avui és un perenne testimoni en nombrosos i significatius murs del país, d'un ideal estètic i cívic que simbolitza una visió d'aquest país clàssica i mediterrània, serena i treballadora, seriosa i activa. Aquesta visió, expressió certa d'un estil no pas individual sinó fortament vinculat a l'ideal estètic d'una part àmplia i selecta de la població culta del país, no va pretendre trencar sinó consolidar i és el necessari contrapunt al món de l'Avantguarda que ja en la generació d'en Vila va comptar amb valors del màxim pes. En Vila, però, liberal i respectuós amb els innovadors radicals, ha preferit sempre seguir l'altre camí, el que busca consolidar unes arrels amb sorda eficiència, lluny de l'espectacularitat i del crit de rebel·lió.